

Ірина КОСТЮК

**УКРАЇНА і СВІТ:
вступ до історії та громадянської освіти**

**Методичні матеріали
для 6 класів
закладів загальної середньої освіти**

Уроки 1–2

Київ • Світич • 2023

Вступ. Урок 1. Що ми знаємо про суспільство та Україну

Урок 2. Зв'язок минулого і сучасності

Обґрунтування та особливості заняття

Для вступу пропонується визначити два уроки, оскільки для психологічного входження в новий навчальний рік та початкового з'ясування освітніх втрат на початок вивчення учнями й ученицями молодшого підліткового віку, на думку психологів, потрібно два-три тижні.

На уроці важливо створити дружню атмосферу, де учні й учениці почувалися б комфортно, адже частина з них може не мати відповідних знань і сформованих через особливості навчання у другому півріччі 2022 / 2023 навчального року. Також учителю критично важливо налаштувати учнів та учениць на продовження вивчення курсу попри освітні втрати, викликані порушенням ритму навчання через надзвичайні обставини повномасштабного вторгнення в Україну військ російської федерації.

Одним із завдань вступних уроків є потреба актуалізувати знання та вміння, здобуті учнями й ученицями в 5 класі, та мотивувати їх пригадувати матеріал і продовжувати вивчення курсу. Вступні уроки мають стати для вчителя спробою діагностування наявних у дітей знань і вмінь для коригування навчального поступу учнів у 6 класі.

Важливим завданням є продовжувати формувати наскрізні вміння, які є частиною освітніх результатів відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти. Наскрізні вміння є елементом свідчення досягнень, тому спостереження за розвитком цих умінь має бути завданням учителя протягом усього навчального року. Так само, як й інші вміння, визначені стандартом.

Матеріали заняття дозволять учням й ученицям повторити частину історичних та громадянсько-назавчих понять через роботу із зображеннями та текстом.

Учителю важливо звернути увагу на освітні результати ДСБСО як очікувані саме для такої діяльності. Підтримувальним чинником для учнів та учениць має стати наголошення на тому, які саме освітні результати досягаються протягом заняття.

Хронометраж уроку може довільно збільшуватися відповідно до особливостей класу та пріоритетів учителя.

Пропонований зміст	<p>Актуалізація набутих знань і вмінь.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Повторення основних громадянсько-назавчих та історичних понять, сюжетів, дат, імен та ін. • Формування наскрізних умінь.
Очікувані результати навчання	<ul style="list-style-type: none"> • Добирає приклади, які розкривають поняття / терміни, що використовуються в межах теми; • використовує в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали; • читає з розумінням та формулює питання до тексту; • співпрацює з іншими заради успішного виконання завдань

Пропоновані види навчальної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • Порівняння понять та підбір асоціацій або зображень до історичних та громадянськочасових понять, вивчених у 5 класі. • Створення колективного колажу із сюжетів, дат, імен, понять, які вивчалися в 5 класі. • Фронтальне обговорення
--	---

ХІД УРОКУ

Крок 1 (8–10 хв)

Якщо ви працюєте у класі, проведіть вправу "Молекули" для відновлення емоційних зв'язків між дітьми та створення сприятливої атмосфери для роботи на уроці. Скажіть учням й ученицям, що вони «атоми» і можуть вільно рухатися класною кімнатою. За вашою командою діти об'єднуються за допомогою обіймів по дві особи, потім по 4, потім по 6. Звертайте увагу, щоб ніхто не залишився осторонь та за потреби самі "об'єднайтеся в молекулу" із групою учнів, якщо там не вистачатиме учасників чи учасниць. Можлива штовханина не повинна бентежити, адже діти сміятимуться та намагатимуться виконати вправу якомога швидше. Не коментуйте результат, лише запитайте, чи змінився в них настрій і чому.

Якщо урок проводиться онлайн, то можна запропонувати учням й ученицям підняти руку чи використовувати відповідні команди (наприклад, у застосунку "Zoom"), відповідаючи на жартівливі питання. Наприклад, "Я люблю котів", "Я люблю осінь", "Мені подобається читати книжки", "Я хочу вивчати історію", "Я піклуюся про членів родини" або інші залежно від особливостей групи дітей. Після завершення вправи також запитайте, чи змінився в них настрій і чому.

Крок 2 (5 хв)

Оголосіть учням та ученицям назву й мету вступних уроків (можна їх вивести на екран чи наперед записати на дошці).

Після ознайомлення з матеріалами уроку та виконання завдань ти зможеш:

- Розрізняти, інформацію, яка стосується історії або сучасного стану суспільства.
- Пояснювати, як пов'язані поняття у вивченні історії та громадянській освіті.
- Читати з розумінням та формулювати питання до тексту.
- Висувати гіпотези щодо змісту вивчення курсу історії України і світу та громадянської освіти в 6 класі.
- Проявити творчість і співпрацювати з іншими задля успішного виконання завдань.

Запропонуйте учням й ученицям розгорнути підручник на с. 3 і знайти вступний текст. Ви можете прочитати його виразно, емоційно підкреслюючи відповідні звернення, або попросити дітей прочитати його самостійно. Однак цей текст можна і дати прочитати вдома, так само, як і розглянути структурні елементи підручника. До с. 4–5 можна повертатися на наступних уроках за потреби.

Зазначте, що на уроці продовжуватимете пригадувати теми і поняття з курсу "Україна і світ" у 5 класі та міркувати про наступний рік вивчення цього курсу.

Виведіть на екран хмару слів зі с. 6. Дайте учням й ученицям можливість висловитися щодо тих понять, які вони можуть пригадати. Заохочуйте дітей допомагати одне одному. Головним є пригадування лексики, яка пов'язана з тематикою громадянської освіти

минулого навчального року. За наявності навчального часу можна приготувати картки з написаними поняттями і зіграти в лото у групах.

Крок 3 (8–10 хв)

Цей крок можна перенести на другий урок після завдання 5 на с. 9.

Якщо можна, покажіть на екрані чи попросіть розгорнути сторінку підручника зі змістом.

Запропонуйте обговорення питань 3, 4 на с. 6:

— *Ознайомся з темами параграфів, які вивчатимеш у 6 класі. Про яку з них тобі хочеться дізнатися найперше? Чому?*

— *Які запитання ти хочеш поставити авторам підручника перед початком вивчення курсу “Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти” в 6 класі?*

Заохочуйте ставити будь-які запитання авторам, навіть найменш доречні. Варто їх записати на фліпчарт і зберегти для підсумкових уроків. Або просити записати власні запитання в зошит чи на окремих аркушах і також зберегти до кінця навчального року. Наголосіть, що цікавість і допитливість — це необхідні якості для вивчення будь-якого предмета / уроку, і що успіх вивчення курсу в 6 класі залежатиме саме від бажання дізнатися нове й здобути нові навички історичного мислення.

Крок 4 (5–6 хв)

Запропонуйте попрацювати над завданням 6 до джерела 2 на с. 7 покроково за запитаннями. Особливу увагу зверніть на питання про те, що означає бути громадянином України та патріотом. Будьте уважні, адже зображення воїнів може бути травматичним для деяких дітей, у чиїх родинах є загиблі чи поранені. За потреби можна провести хвилину мовчання (10–15 секунд) за всіма загиблими.

Крок 5 (8–10 хв)

Запропонуйте завдання 1 на с. 8. Метою завдання є нагадати сюжети, з якими пов’язані подані зображення (можуть бути й інші на ваш вибір), та продовжувати активізувати лексику курсу.

Зверніть увагу, що однозначно до минулого діти віднесуть зображення 1, 5, а до сучасності — 2, 3, 4. Можливо, хтось до минулого віднесе світлину 3. Попросіть учнів й учениць коментувати свій вибір. За потреби нагадуйте, що саме зображено. Звертайте увагу на пояснення, наскільки вони аргументовані. Музей може бути як проявом вивчення минулого, так і увагою сучасності до спадщини. *(Будівля Верховної Ради є ознакою української державності, яка має свою історію тощо.)* Те саме стосується і зображення сторінки об’єднання ветеранів АТО і бойових дій. Можливо, хтось із учнів або учениць вважатиме це минулим і сучасним одночасно, адже для 10-річних дітей 8 років військової агресії росії є більшою частиною їхнього життя. Будьте особливо уважними, якщо у класі є діти, чиї батьки пов’язані із бойовими діями або травмовані через перебування в зоні бойових дій чи є внутрішньо переміщеними особами.

Під час обговорення наголосіть, що сучасне стає минулим доволі швидко, і це залежить від того, чи події, явища вже минули чи продовжуються.

Крок 6 (15–18 хв)

Запропонуйте послідовно виконати завдання 2, 3, 4 на с. 8–9. Наявний текст також поєднує історичні відомості та поняття, притаманні громадянській освіті.

Сильні учні мають без ускладнень знайти слова "рада", "парламент", "демократія". Можливо, дехто вкаже поняття "республіка", "революція", "громадяни", "газета".

Особливу увагу зверніть на виконання завдання 4 та нагадайте учням й ученицям, що є тонкі (прості) та товсті (складні) запитання. Запропонуйте дітям у парах визначити коректність і тип запитань.

Крок 7 (10–12 хв)

Робота над завданнями 5. Якщо можна, виведіть на екран зміст підручника 5 класу. Це має допомогти пригадати загальний зміст, в якому можуть міститися запропоновані слова, імена і дати. Зверніть увагу, що не всі поняття можуть мати лише один зв'язок. Нагадайте, що 9 тисяч років тому — це період як давніх мисливців, так і початку сільськогосподарської революції на різних територіях Землі.

Уточнюйте значення тих чи тих понять. Допомагайте пригадувати контекст вживання імені чи поняття. Це сприятиме більш осмисленому вживанню лексики курсу.

Запитання 5 близьке за освітніми результатами до запитання 1.

Крок 8 (5–8 хв). Рефлексія уроку

Запитайте учнів у фронтальному обговоренні, як вони розуміють завдання уроку. Поверніться до очікуваних освітніх результатів. Запитайте, які з них досягнуті відповідно до шкали: все добре — частково — мало — нічого.

Запропонуйте закінчити запропоновані речення із підсумкових запитань і завдань. Не оцінюйте самих висловлювань, заохочуйте учнів й учениць брати активну участь в осмисленні власної діяльності.

Використайте висловлювання дітей для формувального оцінювання як стартову позицію освітньої траєкторії в першому семестрі 6 класу. Зафіксуйте найбільш повні та коректні висловлювання тих учнів й учениць, які не змогли виконати більшу частину завдань уроку.